

2012

ΤΟ ΕΡΓΟΝ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

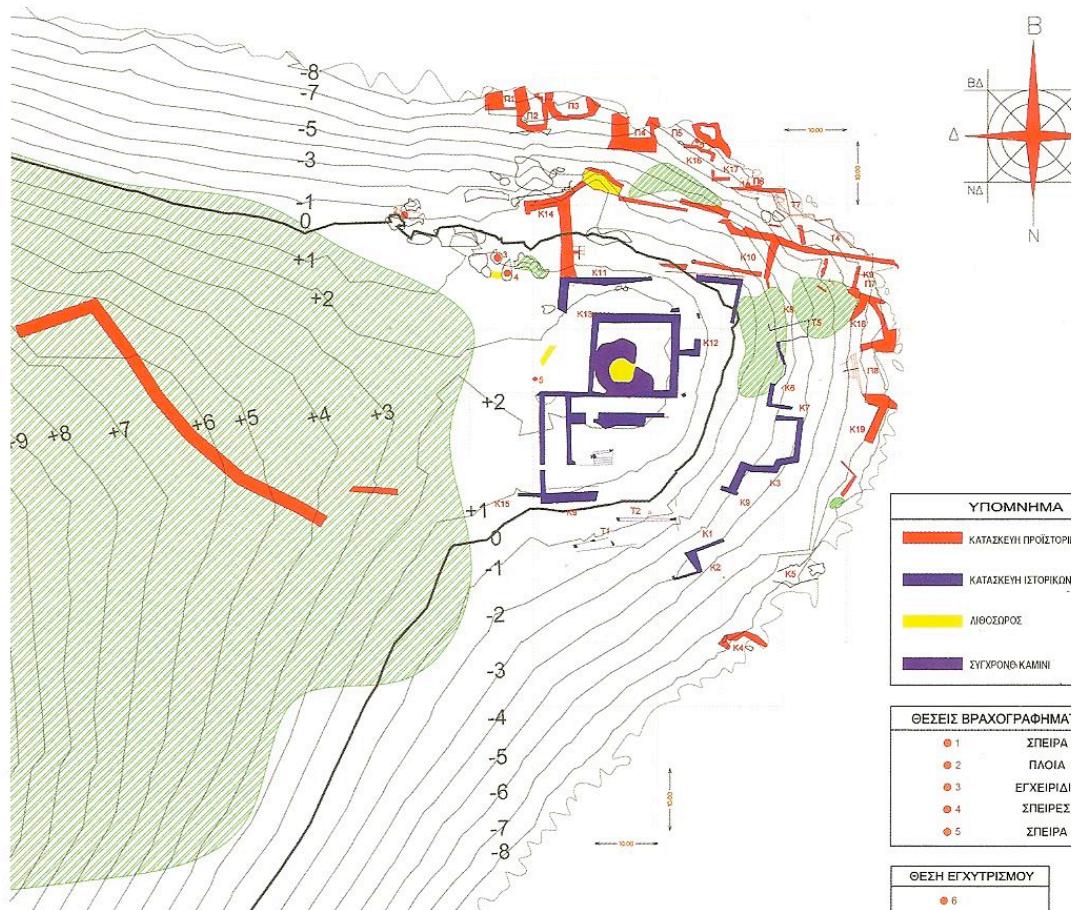

ὅπου ἐνδεχομένως ἐπεκτεινόταν ὁ οἰκισμός, ὅπως προκύπτει ἀπὸ βραχογραφήματα ποὺ ἐντοπίστηκαν καὶ εἰκονίζουν πλοῦτο, ἀνθρώπινο πέλμα καὶ δακτυλιόσχημο θέμα.

Στὰ κινητὰ εὑρήματα συμπεριλαμβάνονται θραύσματα χρηστικῆς χονδροειδοῦς κεραμικῆς, ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχωριζουν θραύσμα ἡμέρου, τμῆμα μαρμάρινου ἀγγείου καὶ ἐργαλεῖα ἀπὸ ὄψιανό.

Ολοκληρώθηκε ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν τομὴ V/2000, ἀμέσως βόρεια τοῦ Προμαχώνα Α. Ἀφαιρέθηκε ἡ τελευταία στρώση ἐπίχωσης πάχους 0.25 μ. ἵνας τὸν φυσικὸν βράχο, ἡ ὅποια περιεἶχε μεγάλη ποσότητα πακτωμένων δστράκων, ποικίλων ἀγγείων καὶ σκευῶν, ἐργαλεῖα καὶ ὑπολείμματα κατεργασίας ὄψιανοῦ, καὶ τροφῶν (δστὰ διαφορετικῶν ζώων καὶ ἥλικιῶν, ὄστρεα). Παλαιότερα εἶχαν βρεθεῖ καὶ ἀκέραια ἀντικείμενα, ὅπως πήλινο εἰδώλιο, ὄστρεινα, λίθινα καὶ μετάλλινα ἐργαλεῖα, κοσμήματα. Ἐρμηνεύεται ὁ χῶρος ὡς ἀποθέτης μετὰ ἀπὸ κάποια καταστροφὴ τοῦ οἰκισμοῦ, κατάσταση ἡ ὅποια ἔχει διαπιστωθεῖ καὶ νότια τοῦ τείχους, ἐντὸς τοῦ οἰκισμοῦ στὴν περιοχὴ τοῦ «ἀποθέτη».

Στὸ Βαθὺ Ἀστυπαλαίας ὁ καθηγητὴς κ. Ἀνδρέας Βλαχόπουλος συνέχισε τὶς ἔρευνες ἐπιφάνειας στὴ θέση Ἔλληνικά, ὅπου σώζονται οἰκοδομικὰ λείψανα τῆς Πρωτοκυκλαδικῆς ἐποχῆς. Ἐκεῖ, ὅπως ἔχει ἐκτεθεῖ σὲ προηγούμενες χρονιές ὑπάρχει καὶ πύργος ἐλληνιστικῶν χρόνων καὶ συναφεῖς ἐγκαταστάσεις (εἰκ. 63). Στὸ ψηλότερο σημεῖο ἡ ἐκταση διαμορφώθηκε κατάλληλα στοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους, καὶ θεμελιώθηκε συγκρότημα πύργου (εἰκ. 64) μὲ δεξαμενὲς καὶ ἄλλα κτίρια

63 Βαθού Άστυπαλαιάς. Τοπογραφικό σχέδιο με τις κατασκευές που κατηγορούνται ως αρχαίες και αποτυπώθηκαν (τοπογράφος: Δ. Νιώτης).

έκατέρωθεν κεντρικοῦ διαδρόμου, που ἐμφανίζει σημαντική διαδοχή της μὲ τὸν πύργο στὴν Ἅγια Τριάδα τῆς Ἀρκεσίου Αμοργοῦ. Στὴ νότια, ἡ πίσω κατωφερή, πλαγιὰ τοῦ ἀκρωτηρίου διαμορφώθηκε κτιστὴ κλίμακα που διαδηγοῦσε στὸ μεγάλο διαμορφωτικὸν κτίριο, τὸ διόποιο συνδεόταν μὲ τὸν τετράγωνο πύργο.

Κατὰ τὴν ἐπιφανειακὴν ἔρευνα περισυνελέγη προϊστορικὴ κεραμικὴ (ΠΙΚ II καὶ III περιόδων), ἡ δομή ἐπιχωριακῶν κυρίων στὰ βόρεια πρανὴ τῆς ἐγκατάστασης, γύρω ἀπὸ δύο κολιθικὰ ἀναλήμματα που διαμορφώνουν ἀνηφορικὲς δι-

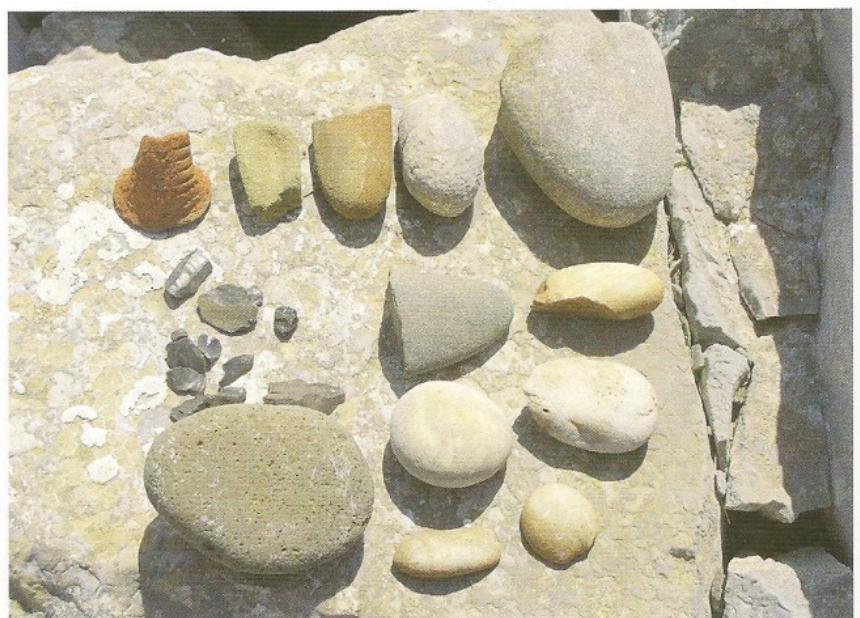
64 Βαθύ Λαστυπαλαίας. Η βόρεια και ανατολική ακτή των Ελληνικῶν Πύργου μὲ τὰ τείχη τῆς Ζης χιλιετίας, τὸν ἑλληνιστικὸ πύργο καὶ τὸ ἀσβεστοκάμινο στὸ ἐσωτερικό του.

65 Βαθύ Λαστυπαλαίας. Η πεισχημη κατασκευὴ στὴ ΒΔ ἀκτὴ τοῦ ἀκρωτηρίου.

καὶ ἐπίμηκες τεῖχος κατὰ μῆκος τῶν πειόσχημων ἐγκαταστάσεων τῆς Βόρειας καὶ ἀνατολικῆς ἀκτῆς (εἰκ. 65). Μαζὶ βρίσκονται καὶ καλῆς κατασκευῆς λεπίδες ὄψιανοῦ καὶ ἄλλα λίθινα ἔργαλεῖα (εἰκ. 66). Ἡ ἐπιφανειακὴ κεραμικὴ τῶν ἴστορικῶν χρόνων συγκεντρώνεται κυρίως γύρω ἀπὸ τὸν πύργο καὶ στὰ ἀνατολικὰ πρανή, προέρχεται ἀπὸ λεπτότεχνα, χρηστικὰ καὶ ἀποθηκευτικὰ σκεύη καὶ ἀνήκει στοὺς Ἑλληνιστικοὺς καὶ πρώιμους ρωμαϊκοὺς χρόνους (2ου αἱ. π.Χ. - 2ου αἱ. μ.Χ.). Χάλκινο κορινθιακὸ νόμισμα τῆς ἐποχῆς Πουλίων-Κλαυδίων (14 - 64 μ.Χ.) βρέθηκε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ θεμέλιο τοῦ ἔξωτεροῦ τοίχου τοῦ πύργου (εἰκ. 67α).

Περισυνελέγησαν ἐπίσης θραύσματα γυάλινων ἀγγείων, λίθινα ἔργαλεῖα καὶ σκεύη (εἰκ. 67β, δ) καὶ μετάλλινα ἀντικείμενα, μεταξὺ τῶν δοπίων χάλκινη βελόνη (εἰκ. 67γ), ἀγκίστρι, λίθινες γάντρες (εἰκ. 67ε). Κατὰ τοὺς καθαρισμοὺς τῶν ἔρει-

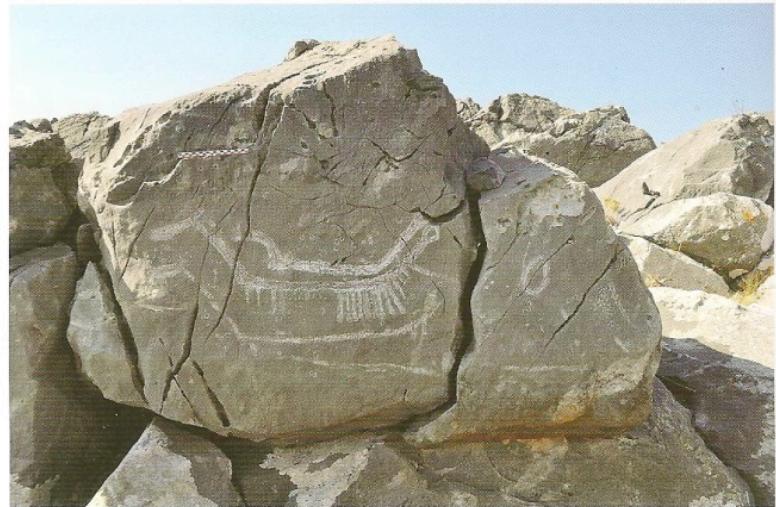
66 Βαθὺ Λστυπαλαίας. Λίθινα ἔργαλεῖα καὶ κεραμικὴ τῆς 3ης χιλιετίας π.Χ.

πίων βρέθηκαν ἐπίσης λιγοστά μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη (κιονίσκος, τμῆμα βάθρου, κατώφλια κλπ.), που διέφυγαν τὴν ἀσβεστοποίηση στὸ παρακείμενο καμίνι τῶν νεώτερων χρόνων.

Τὸ πλέον σημαντικὸ εὑρῆμα τῶν ἔρευνῶν τοῦ 2012 ὑπῆρξε ἡ ἀποκάλυψη μεγάλου ἀριθμοῦ προϊστορικῶν βραχογραφιῶν στὶς ἐπιφάνειες τῶν δολομιτικῶν ἀσβεστολίθων τοῦ ἀκρωτηρίου, φυσικῶν, λατομευμένων ἢ δομημένων σὲ ίσχυροὺς τοίχους. Σὲ τρεῖς διαμορφωμένες ἀτραπούς, που κατέληγαν σὲ «πυλίδες-εἰσόδους» πρὸς τὴν Πρωτοκυκλαδικὴ ἀκρόπολη, ὑπῆρχαν μεγάλης κλίμακας βραχογραφίες πλοίων, μήκους

67 Βαθὺ Λστυπαλαίας. α. Χάλκινο νόμισμα. β. Λίθινος πέλεκυς. γ. Χάλκινη βελόνη. δ. Λίθινο βαριδί. ε. Τμῆμα προϊστορικοῦ ἀγγείου μὲ δστά, δστρεα καὶ λιθινη γάντρα στὸ ἐσωτερικό του.

68 Βαθύ Λστυπαλαίας. Βραχογραφία με τρία πολύκωπα πλοῖα με ψηλές πλωτρες που άπολήγουν σε ψάρια.

69 Βαθύ Λστυπαλαίας. Αύτοφυς βράχος με βραχογραφήματα κατακόρυφα διευθετημένων έγχειριδίων.

ἕως 0.70 μ. (εἰκ. 68), κατακόρυφων ἐγχειριδίων μήκους ἕως 0.30 μ. (εἰκ. 69) καὶ σπειρῶν (εἰκ. 70), οἱ δύοις παρ' ὅλη τὴν μακρὰ ἔκθεση στὴν αἰολικὴ καὶ θαλάσσια διάβρωση διακρίνονται ἵκανοποιητικά, ἴδιας κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου. Περισσότερες βραχογραφίες (σπειρῶν, τετραπόδων, ὄρθιογώνιων-ἀβάκων, βελῶν κλπ.) διαπιστώθηκαν καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ ἀκρωτηρίου, στοὺς βραχόλιθους τῶν ἀναλημματικῶν τοίχων τῆς ἀκτῆς, τὰ λατομευμένα πρανὴ καὶ στὸν βράχο ἐπὶ τοῦ ἀνώτερου ἐπιπέδου τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπου αἰῶνες μετὰ ἴδρυθης ὁ πύργος. Ἡ τυπολογικὴ ἀναγνώριση τῶν κωπήλατων σκαφῶν (παριστάνονται τουλάχιστον τρία πλοῖα μὲν ψάρια καὶ ἄλλα

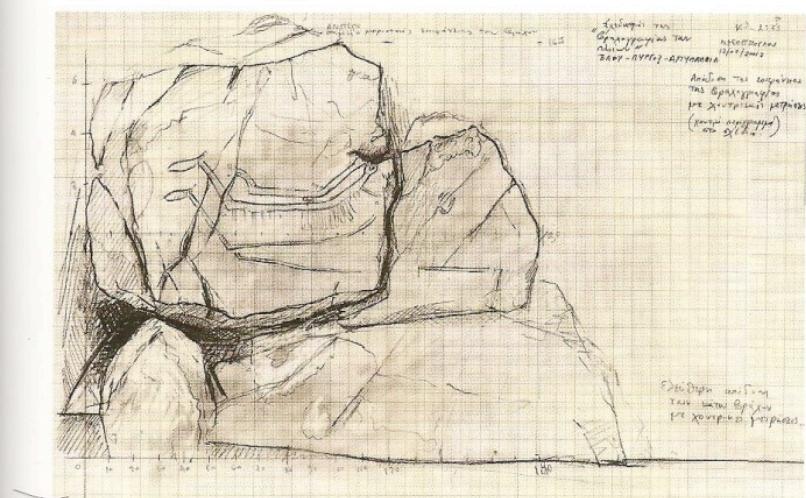
70 Βαθὺ Λστυπαλαίας. Λποτύπωση σπείρας.

θέματα στήν πλώρη τους) ως άπολύτως άντιστοιχα ἐκείνων που ἀπεικονίζονται στὰ Πρωτοκυκλαδικὰ II τηγανόσχημα σκεύη τῆς Χαλανδριανῆς καὶ στὶς βραχογραφίες ἀπὸ τὴν Κορυφὴ τὸ Ἀρωνιοῦ στὴ Νάξο καθιστᾶ τὸ εὑρημα τοῦ Βαθέος (εἰκ. 71) ἐξαιρετικὰ σπάνιο. Τὰ ἐγχειρίδια, που καλύπτουν τὴν κατακόρυφη ἐπιφάνεια ἄλλου βράχου, εἶναι τὰ μοναδικὰ γνωστὰ μὲ πλήρως διαμορφωμένη τὴν σχήματος Τ λαβή τους καὶ ἐμπλουτίζουν τὸ θεματολόγιο τῶν Νεολιθικῶν καὶ Πρωτοκυκλαδικῶν βραχογραφιῶν τῶν νησιῶν (Στρόφιλα Ἀνδρου, Νάξου, Ἡρακλειᾶς). Τὰ εὑρήματα αὐτὰ ἀπαιτοῦν νέα ἔρμηνεα τῆς τέχνης τῆς βραχογραφίας καὶ τῆς εὑρείας διάδοσής της στὶς κοινωνίες τῆς ζητικής χιλιετίας π.Χ.

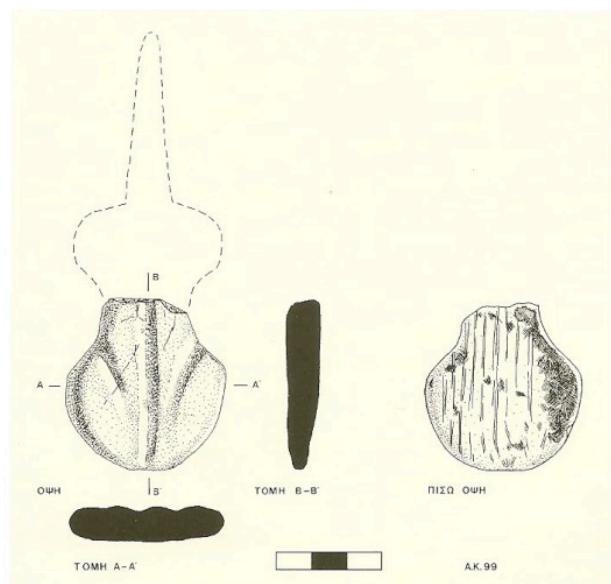
Εὑρήματα πρόσφατα, ὅπως τὰ παραπάνω, ἄλλα καὶ παλαιότερα, ὅπως τὸ τμῆμα μαρμάρινου βιολόσχημου εἰδωλίου, που εἶχε περισυλλεγεῖ τὸ 2008 (εἰκ. 72), ἐπεκτείνουν τὴ γεωγραφικὴ ἔκταση τοῦ Πρωτοκυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ, στὴν δοπία περιλαμβανόταν καὶ ἡ Λαστυπάλαια.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν κατασκευές σχήματος πεῖ που πυκνὰ διαδέχογται ἡ μία τὴν ἄλλη κατὰ μῆκος τῆς βόρειας καὶ ἀνατολικῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ ἀκρωτηρίου. Ἡ κατασκευὴ ἵσχυρῶν ἀναλημμάτων, τὰ ὅποια πλαισιώνουν τὶς κεκλιμένες ἐπιφάνειες που καταλήγουν στὴ θάλασσα, καθιστοῦν ἀσφαλὴ τὴν ταύτιση τῶν κατασκευῶν αὐτῶν μὲ ἀναβάθμεις γιὰ τὴν ἀνάσυρση πλοιαρίων στὴν ξηρά, δεδομένου ὅτι τὸ ἀκρωτήριο δὲν διαθέτει ἀμμώδεις ἀκτές γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτό.

Στὴ βόρεια ἀκτή, μεταξὺ τῶν πειόσχημων διαμορφώσεων ὑπάρχει κτιστὴ ἀπὸ βραχόλιθους ἐλλειψοειδῆς κατασκευή, σήμερα μερικῶς βυθισμένη, καὶ ἐπιφανειακὸς τοῦχος που φαίνεται νὰ τὴν κλείνει στὸ νότιο χερσαῖο τμῆμα, διαμορφώνοντας γαμηλὴ ἐπίπεδη ἐξέδρα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐπιφανειακῶν καθαρισμῶν στὴν ἐξέδρα ἐντοπίστηκε κατὰ γύρων ἐλάχιστα

71 Βαθύ Αστυπαλαίας. Έλεύθερη λεπίδοστη της «πυλίδας τῶν πλοίων» του ζωγράφου N. Σεπετζόγλου.

72 Βαθύ Αστυπαλαίας. Τμῆμα βιολόσχημου πρωτοκυκλαδικοῦ είδωλού (σχ. N. Σεπετζόγλου).

73 Βαθύ Άστυπαλαιάς. Άγγειο με λίθινο πώμα κατά γώραν.

έπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ θαμμένο προσεκτικὰ μέσα στὴν ἄμμο, εὑρύστομο δίωτο πήλινο ἀκόσμητο άγγειο, σκεπασμένο μὲ λίθινο πῶμα (εἰκ. 73). Τὸ ἄγγειο ἀφαιρέθηκε καὶ ἀπὸ ὅσο ἔγινε δυνατὸν νὰ διαπιστωθεῖ περιεῖχε ὅστά (ἐγγυτοισμός). Δύο ἔξισου σημαντικὰ εὐρήματα τῆς ἔρευνας τοῦ 2012 ἀφοροῦν στὸν ἐντοπισμὸ δύκολιθικοῦ περιβόλου (τείχους;) ποὺ δρίζει ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ χερσαίᾳ πρόσβαση τοῦ ἀκρωτηρίου τὸν Πρωτοκυλαδικὸ οἰκισμό (εἰκ. 63, ἀριστ.) καὶ τριῶν τουλάχιστον κυκλοτερῶν δρυγμάτων στὸ πωρολιθικὸ στρῶμα τῆς βόρειας ἀκτῆς (σὲ ἴκανὴ ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς περιβόλους τῆς ἀκρόπολης), τὰ δποῖα πιθανότατα εἶναι λείψανα λαξευτῶν τάφων (εἰκ. 63, ἄνω ἀριστ.).

Ἡ ἀνασκαφὴ χρηματοδοτήθηκε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.